

БЕЛАРУСКАЯ НАРОДНАЯ ТВОРЧАСЦЬ У ДАШКОЛЬНЫМ ВЫХАВАННІ

Народная творчасць. Цяжка знайсці больш каштоўны матэрыял для развіцця мастацкіх здольнасцей дзяцей, чым беларускія казкі, песні, гульні, прадметы дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва. Дзякуючы ім дзеці пачынаюць разумець прыгажосць беларускага арнаменту, незвычайны каларыт народных песень, характава года. Пад уздзеяннем фальклору іх малюнкi, песні, танцы, апавяданні становяцца выразнымі і вобразнымі.

Захапленне народнай творчасцю стварае ўмовы для праяўлення ў дзяцей творчага пачатку. Яны адлюстроўваюць свае ўражанні ў розных малюнках, аплікацыях, вырабах, інсцэніруюць беларускія народныя казкі.

І цяжка тут аддаць перавагу якому-небудзь віду народнай творчасці. Важны яны ўсе. Пры гэтым дзяцей трэба знаёміць з такімі народнымі гульнямі, песнямі, казкамі, танцамі, якія ім зразумелыя і цікавыя, адпавядаюць нашым сённяшнім эстэтычным патрабаванням. Гэта палажэнне павінна ўлічвацца пры адборы фальклорнага матэрыялу для выхавання дзяцей. Толькі пры такіх умовах народная творчасць можа арганічна, а не штучна ўвайсці ў іх жыццё.

Неацэнная роля ў гэтым працэсе належыць музычным кіраўнікам, выхавацелям дзіцячых устаноў. Сапраўды, калі выхавацель не адчувае прыгажосці народнай песні, велічнасці казачнага вобраза, дык ён, зразумела, не зацікавіць дзяцей.

Ужо ў першыя гады жыцця дзіцяці, гады вострай успрымальнасці, фарміруюцца тыя пачуцці, рысы характару, якія звязваюць яго са сваім народам. Родная мова, якую засвойвае дзіця, знаёмячыся з народнымі песнямі, казкамі, гульнямі, з'яўляецца тым падмуркам, на якім вырастае потым пачуццё любові да свайго краю.

У сувязі з тым, што музыка і мова маюць некаторыя агульныя якасці (рытм, тэмп, мелодыя і інш.), музыка здольна ўздзейнічаць на працэс фарміравання мовы. Як вядома, ранні ўзрост з'яўляецца найбольш спрыяльным перыядам для фарміравання мовы дзіцяці. Таму самы каштоўны матэрыял у гэтай справе — беларускі музычны фальклор, вусна-паэтычная творчасць народа.

Свет казак, песень, гульняў зразумелы дзецям з маленства, таму што адпавядае іх светаўспрымання, мысленню. Вобразы гэтых твораў выходзяць у іх мужнасць, дабрыню, высакароднасць пачуццяў, спрытнасць, кемлівасць і многія іншыя якасці.

Інтэрэсам успрымаюць дзеці кароткі змест прымавак, дражнілак, казак, калыханак. Іх мова становіцца больш выразнай, рухі свабоднымі, арыентацыя ў прасторы ўпэўненай.

На занятках па развіццю мовы дзеці могуць спяваць калыханку, укладваючы ляльку спаць, па характару музыкі здагадвацца аб асноўных рысах паводзін ваўка, зайчыка, козліка,

верабеічыка і г. д. На занятках па фізічнаму выхаванню з дзецьмі можна правесці дзіцячую народную гульню пад акампанемент або памаршыраваць пад энергічную народную музыку. На занятках па выяўленчаму мастацтву адпаведны музычны фальклор дапамагае дзецям больш яркава ўявіць пэўны вобраз або малюнак.

Менавіта таму, на нашу думку, найбольш аптымальным спосабам выхавання дзяцей ранняга ўзросту з'яўляецца прынцып міжпрадметных сувязей. Выкарыстанне фальклору дапамагае станоўчаму пераносу ведаў, якія дзеці набылі на занятках іншага віду, у новыя ўмовы, развівае дзіцячае мысленне. Арганічнае злучэнне ўсіх частак заняткаў з дзецьмі на аснове фальклорнага матэрыялу сугучна сінкрэтычнасці дзіцячага светаўспрымання.

Як вядома, дзеці ўспрымаюць навакольны свет цэласна, неразруйна. Фальклор жа, як сінкрэтычнае мастацтва, ярка і адпавядае дзіцячаму светаўспрымання рэчаіснасці. Таму нельга недаацэньваць народную традыцыйную творчасць у комплексным выхаванні дзяцей дашкольнага ўзросту, якое спрыяе больш высокаму творчаму ўзроўню засваення разнастайных ведаў.

Фальклорны матэрыял у дапаможніку змешчаны па прынцыпу ад простага да складанага. Музычны кіраўнік або выхавацель павінен выкарыстоўваць яго з улікам фізіялагічных, псіхалагічных, педагогічных, індывідуальных асаблівасцей развіцця дзяцей дашкольнага ўзросту, а таксама патрабаванняў праграмы музычнага выхавання ў дашкольных установах.

Галоўны крытэрыі, якім кіраваліся аўтары пры падборы матэрыялу, заключаюцца ў тым, каб усе творы былі высокамастацкімі, змястоўнымі, простымі і даступнымі для ўспрымання дзецьмі. Пры падборы песень улічвалася не толькі іх мастацкасць і прастата, але і вакальныя магчымасці дзіцячага голасу, асаблівасці яго пабудовы і развіцця.

У дапаможніку прадстаўлены амаль усе жанры беларускага фальклору, якія адпавядаюць узроставым і мастацкім магчымасцям дзяцей дашкольных устаноў. Шырокая палітра жанраў дае ўяўленне аб незвычайным багацці беларускага фальклору, спрыяе развіццю разнастайных мастацкіх задаткаў і здольнасцей дзяцей.

Разам з тым неабходна падкрэсліць, што не трэба перабольшваць выхаваўчае значэнне народнай творчасці ў дзіцячым садзе. Гэта не чарговая даніна модзе, а неабходная частка мастацкага выхавання дзяцей, пры якой нельга ігнараваць педагогічны вопыт, накоплены традыцыйнай культурай. І калі мы гаворым цяпер аб неабходнасці больш шырокага авалодання роднай мовай, то пачынаць гэтую работу неабходна з нараджэння дзіцяці. Той, хто добра ўсведамляе значэнне народнай творчасці ў гэтай справе, будзе падыходзіць разумна да яе выкарыстання ў выхаванні дзяцей. Яго пачуццё меры і густу дапаможа вызначыць неабходную колькасць фальклорнага матэрыялу, які дасца дзецям, без тэатральнай бутафорыі, старадаўніх прадметаў дэкаратыўна-прыкладнага мастацтва, быццам ствараючых «беларускі» стыль.

Музычны кіраўнік, выхавацель дзіцячага сада павінны ўсведамляць, што нацыянальныя традыцыі пераасэнсоўваюцца ў на-

родзе, не застаюцца нязменнымі, таму перасмнась іх не ёсьць механічны перанос фальклорнага арыгінала ў сучаснасьць. Выкарыстанне народнай творчасці ў дзіцячых установах з'яўляецца другой формай засваення традыцыйнай культуры, якая звязана з непазбежнай апрацоўкай фальклорнага матэрыялу.

Зразумела, народная творчасць займае абмежаванае месца ў дзіцячым жыцці і не можа поўнасьцю забяспечыць яго інтарэсы, таму што існуе і сучасная песня, і лялька, і апавяданне, і гульня

*А. М. Аляхновіч,
М. В. Рахчэў*